

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра слов'янської філології

**Особливості відтворення експресивно-забарвленої лексики
українською мовою (на матеріалі перекладів романів Драго Янчара
«І кохання теж» та «Цієї ночі я її бачив»)**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV курсу
галузі знань № 03 «Гуманітарні науки»
спеціальності № 035 «Філологія»
спеціалізації 035.039
«Слов'янські мови та літератури
(переклад включно), перша – словенська»
ОПП «Словенська мова і література та переклад,
українська мова і література»
Юлії СТАНКЕВИЧ

Науковий керівник:
к.філол.н., доцент кафедри
слов'янської філології
Олена ПОГРЕБНЯК

«Допущено до захисту»
Протокол № 14 кафедри
слов'янської філології
ННІФ від 18.05.2023
Завідувач кафедри
к.філол.н., доц. _____

Олена ДЗЮБА-ПОГРЕБНЯК

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО- ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ	8
1.1 Експресивність лексичної одиниці в мові художнього твору	8
1.2 Класифікація перекладацьких методів у практиці художнього перекладу	13
РОЗДІЛ II. ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ СЛОВЕНСЬКОЇ ПРОЗИ	26
2.1 Творчість Драго Янчара — аналіз романів «І кохання теж» та «Цієї ночі я її бачив»	26
2.2 Проблематика перекладу експресивно-забарвленої лексики зі словенської мови на українську.	31
2.3 Специфіка перекладу роману Драго Янчара «І кохання теж»	33
2.4 Особливості передачі експресивності у перекладі роману Драго Янчара «Цієї ночі я її бачив»	39
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	47
ДОДАТОК 1	52

ВСТУП

Автори деяких художніх творів репрезентують нам свій народ та країну, описуючи певні історичні події. Переклад таких творів є засобом комунікації різних культур. Тому питання адекватного перекладу завжди залишається актуальним. Як нам відомо, найбільш характерною для художнього стилю є експресивна лексика, її дослідженням активно займається чимало українських вчених, наприклад, Бойко Н.І., Чабаненко В.А., Пустовіт Л.О., та багато інших. Така лексика часто зумовлює певні труднощі для перекладачів при перекладі творів, тому тема також довгий час є актуальною поміж дослідників, наприклад, болгарські філологи Флорін С. та Влахов С. описують стратегії перекладу такої лексики. Серед українських дослідників варто згадати праці Роксолани Зорівчак.

На полицях українських книгарень з'являється все більше словенських романів та поетичних збірок в українському перекладі. Наприклад, романи Драго Янчара, Горана Войновича, Бориса Пахора, Каті Перат та поезії Барбари Корун у перекладах Олени Дзюби-Погребняк, Мар'яни Климець, Наталії Хороз, Катерини Калитко та ін.

Тема перекладу експресивної лексики з словенської мови на українську мало досліджена, але, на нашу думку, дуже важлива. Адже попри те, що обидві мови належать до слов'янських мов, вони все ж таки мають граматичні, лексичні та стилістичні відмінності, які зумовлюють певні труднощі при перекладі.

У даній роботі ми розглянемо техніки перекладу експресивної лексики методом порівняння оригіналу словенською мовою Драго Янчара «In ljubezen tudi» та перекладу Олени Дзюби-Погребняк «І кохання теж», а також оригінал «To poč sem jo videl» у перекладі українською Мар'яни Климець «Цієї ночі я її бачив».

Актуальність теми зумовлена підвищеним зацікавленням українського читача до словенської літератури, а також запровадженням словеністики впродовж останніх десяти років на кафедрах слов'янських мов у Львівському національному університеті імені І.Франка та Київському національному університеті імені Т.Шевченка, що зумовило збільшення кількості студентів, які вивчають словенську мову в Україні. Попри велику кількість праць, які досліджують експресивну лексику та особливості її перекладу, ця тема з погляду словенсько-українських перекладів залишається ще недостатньо вивченою.

Мета роботи полягає у дослідженні проблем, що виникають при перекладі експресивної лексики та способи їх вирішення.

Завдання роботи передбачають наступні етапи для досягнення мети:

- 1.Визначити функції та роль експресивної лексики в українській та словенській мовах.
- 2.Ознайомитись із усталеними в сучасному перекладознавстві методами і техніками перекладу та описати їх.
- 3.З'ясувати роль перекладача у розвитку словенсько-українського художнього перекладу.
- 4.Методом суцільної вибірки виокремити експресивно-забарвлені лексичні одиниці у романах Драго Янчара «І кохання теж» та «Цієї ночі я її бачив».
- 5.На основі порівняння оригіналу та перекладу романів Драго Янчара «І кохання теж» та «Цієї ночі я її бачив» проаналізувати методи і техніки, які використовувалися при художньому перекладі.

Об'єктом дослідження є експресивно-забарвлена лексика романів Драго Янчара «І кохання теж» / «In ljubezen tudi» (2017) та «Цієї ночі я її бачив» / «To noč sem jo videl» (2010).

Предметом дослідження є методи та техніки перекладу експресивної лексики у романах Драго Янчара «І кохання теж» / «In ljubezen tudi» (2017) та «Цієї ночі я її бачив» / «To noč sem jo videl» (2010).

Теоретико-методологічною базою роботи стали праці українських та зарубіжних вчених. Серед українських авторів, які досліджували експресивну лексику, її класифікацію, способи вираження та методи перекладу виокремимо таких як Бойко Н.І., Кузенко Г.М., Коваль А.П., Коваленко Б. О., Пустовіт Л.О., Ставицька Л.О., Чабаненко В.А., Хомич Т.Л. Під час дослідження теоретичних аспектів перекладу серед українських вчених розглянули праці Білоус О.М., Гудманян А.Г., Сітко А.В., Клименко Л.В., Мазур О.В., Шум В.О., Зорівчак Р. Зверталися також до праць зарубіжних дослідників, серед яких словенські Гросман М., Крашовец Й., Моврін Д., Гліха Комац Н., Якоп Й., Єжовнік Й., Степанчич Л., чеські Ньюмарка П., та болгарські Флорін С., Влахов С.

Дослідження експресивної лексики відбувалося на основі порівняння оригіналу романів словенського письменника Драго Янчара та українських перекладів Олени Дзюби-Погребняк та Мар'яни Климець.

Практичне значення і новизна роботи зумовлені тим, що переклад експресивно-забарвленої лексики зумовлює ряд труднощів при відтворенні її в цільовій мові та вимагає від перекладача високого рівня майстерності. Існує велика кількість праці, які присвячені вивченню класифікації та способам вираження та перекладу експресивно-забарвленої лексики, проте досліджень щодо відтворення такої лексики саме зі словенської мови на українську все ж небагато. Тому дана робота може бути використана для подальших досліджень особливостей перекладу експресивної лексики у словенських творах студентами при вивченні курсу «Практика перекладу».

Структура роботи — робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку літератури та вибірки фактичного матеріалу (додаток).

У вступі обґрунтовано доцільність вибору теми, її актуальність, визначено об'єкт і предмет, окреслено мету і завдання дослідження, наукову новизну, практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичні аспекти перекладу емоційно-експресивної лексики» ми визначили функцію та роль експресивної лексики в художніх творах, способи вираження експресії та її маркери у тексті, а також ознайомились із усталеними в сучасному перекладознавстві методами і техніками перекладу та описали їх.

У другому розділі «Відтворення стилістично забарвленої лексики в українських перекладах словенської прози» ми ознайомилися з творчим доробком Драго Янчара та проаналізували твори. Описали проблематику перекладу експресивно-забарвленої лексики, методом суцільної вибірки виокремили експресивно-забарвлені лексичні одиниці та на основі порівняння оригіналу та перекладу проаналізували методи і техніки, які використовувалися при перекладі експресивно-забарвленої лексики.

У Висновках узагальнено основні результати дослідження.

Список використаних джерел містить 43 позиції.

Вибірка містить 52 позиції.

Загальний обсяг роботи становить 61 сторінку друкованого тексту.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ

1.1 Експресивність лексичної одиниці в мові художнього твору

Експресивна лексика та її функція у мовленні останнім часом стала популярним предметом дослідження серед лінгвостилістів. Про це свідчить чимала кількість праць, що досліджують методи та засоби вираження експресії. Наприклад, проблематика експресивності відображається у працях Л.О.Пустовіт [21], Л.О.Ставицької [22], В.А.Чабаненка [24], Бойко Н.І. [1]-[6] та інших дослідників. Експресивна лексика часто використовується у художніх текстах для емоційного забарвлення, що є характерним для художнього стилю. Також варто зазначити, що мета експресивної лексики не лише забезпечення емоційності у мовленні, але й встановлення певного зв'язку між об'єктивною дійсністю та особистими переживаннями автора. Ще одна не менш важлива функція — це вплив на емоційну сферу читача, донесення повідомлення та спонукання до уважного сприйняття зображуваних фрагментів. Таким чином експресивна лексика виражає почуття та емоції і дає можливість змінювати внутрішнє, суб'єктивне у зовнішнє, об'єктивне. Слугує засобом підсилення виразності інформації за допомогою лексичних засобів [4, с.7].

Деякі мовознавці експресію та експресивність вважають тотожними поняттями, але на думку українського мовознавця В. А. Чабаненка, вони мають різний зміст. «Експресія — це інтенсифікація (збільшення,

підсилення) виразності, а експресивність — це вже сама інтенсифікована (збільшена, підсилена) виразність.» [23, с.7].

Отже, експресію можемо визначати як поняття, що надає мовленню емоційності, стилістичної маркованості, та як спосіб передання особистого мотивованого висловлювання з емоційним забарвленням, а експресивність як особистісно вмотивовану властивість висловлювання. Таким чином, експресія є процесом, а експресивність — результатом.

Емоційно забарвлена лексика виступає окремою стилістичною категорією літературної мови, а слова, які використовуються для вираження експресії, належать до загальноживаної лексики. Наприклад, сюди відносять слова, які є емоційно маркованими вже своїм лексичним значенням: квіточка, голубонька, пташка, холера, щастя, радість, страх, горе, любов, вірність, журба, кохання, сум, щирість та ін [2, с.13]. Семантика такої лексики має конотативне навантаження, за допомогою якої описують певне ставлення до предмета, позначають почуття, емоції, настрої та надають позитивну або негативну оцінку явищам і предметам [5, с.15]. У загальноживаній лексиці деякі слова можуть мати емоційно нейтральне значення, але їхній синонімічний ряд — емоційне: тихий – беззвучний, безголосий, мовчазний тощо [20, с.97].

Специфічний зміст експресивно маркованої лексики утворюють специфічні звукові, словотвірні та семантичні форми. Бойко Н.І. класифікує чотири способи вираження експресивності: фонетичний, морфемний, словотвірний та семантичний [3, с.270].

Кузенко Г.М. вважає, що звуки також здатні передавати емоції, а отже, належать до засобів вираження експресії. Варто зазначити, що на фонетичному рівні ми отримуємо лише додаткову інформацію експресивних виразів. Звуки не мають семантичного змісту, але в цілісному

мовленні виконують роль естетичного доповнення [15, с.77-79]. Наприклад, стилістичний засіб — алітерація, за допомогою повторення схожих звуків надає певну звукову характеристику явищам чи предметам: «На восьме літо у неділю, неначе ляля в льолі білій, святее сонечко зійшло...» (Т. Шевченко) [25, с.352]. Або римування, яке в більшості випадків має жартівливо емоційне забарвлення. До фонетичних засобів ми відносимо також знаки оклику, знаки питання, тире, три крапки: «Та невже ж ця історія вмерла й на мо-гилах твоїх полягла?» (Є. Маланюк) [18, с.86]; «Народ мій є, народ мій завжди буде!» (В. Симоненко) [симоненко, с.15]; та використання звуконаслідувальних моделей: кахи-кахи — наслідування кашлю; клац-клац — наслідування клацання; стук-стук — наслідування звуків постукування.

На морфологічному рівні слова виражають емоції граматичними способами. У порівнянні з фонемою, морфема містить в собі ще більше інформації, адже вона є головним компонентом словотвору і взаємодіє з іншими мовними одиницями. За допомогою експресивних суфіксів можемо утворити нові слова, а також змінити статус сем, що позначають емотивність та оцінку [1, с.40]. Найчастіше експресивна лексика, яка в повсякденному мовленні вважається нейтральною, набуває емоційного забарвлення за допомогою суфіксів і префіксів, наприклад зменшено-пестливі (мейоративні) та згрубіло-збільшувальні (пейоративні), у такому випадку це словотвірний спосіб творення [1, с.41]. Вживання різних суфіксів створює ефект негативної чи позитивної оцінки. Наприклад, в іменниках чоловічого роду для вираження пестливої чи зменшеної оцінки, використовуються наступні суфікси: -ик — хвостик, -чик — хлопчик, -оч+-ок — віночок, -ець — вітерець тощо. В іменниках жіночого роду: -к(а) — хустинка, -ечк(а) — донечка, -еньк(а) — доленька, -ин+-оньк(а) — годинонька, - ус(я) — бабуся, -усь+-енк(а) — бабусенька, -ичк(а) — теличка, - ин+-к(а) — травинка, -ин+- очк(а) — хмариночка тощо. А також іменники середнього

роду з суфіксами, які виражають позитивне та негативне: -иськ(о) – хлопчисько, -ищ(е) – вітрище, бабище, -чк(о) – сонечко, полечко, - ц(е) – озерце, -ачк/ячк(о) – зіллячко [1, с.41].

Демінутивні суфікси характерні також прикметникам й прислівникам, які позначають ознаку предмета: -есеньк(о)/-ісіньк(о) – легесенько, чистісінько, точнісінький -еньк(о)/-оньк(о) – вірненько, швиденький тощо [1, с.48]. Також суфіксально-префіксальним методом утворюються ступені порівняння прикметників, які виражають емоції та підсилення конотацій.

Дієслова також належать до словотвірного способу вираження експресивності. Одним з показників експресивності в дієсловах є поєднання твірної основи іменника та суфікса, що надає лексиці емоційну оцінку: -ува-/-юва- (бідувати, сумувати, горювати, нудьгувати, галасувати, гарячкувати, лементувати, злодіювати, злидарювати, блазнювати тощо); -ізува-/-изува- (тероризувати, іронізувати, моралізувати тощо); поєднання іменникового суфікса -ств- із дієслівним -ува- (блаженствувати, богохульствувати, п'янствувати, святотатствувати тощо) [1, с.73]. Похідні від іменників дієслова мають те ж саме семантичне значення, що й іменник. Так наприклад, дієслова, які утворилися від іменників з пейоративним значенням, також вказують на негативні дії та вчинки: галасувати–галас; тероризувати–терор, насильство; безчестити–безчестя; злодіювати–зłodий; хуліганити–хуліган; сумувати, нудьгувати–сум, нудьга тощо [1, с.74]. Те ж саме правило діє з експресивними дієсловами, які утворюються за допомогою прикметникових твірних основ, хоча їх кількість в українській мові невелика: чорніти–чорний; товстіти–товстий; лютувати–лютий; мудрувати–мудрий тощо [1, с.74].

Ще один спосіб вираження — фразеологічні одиниці, які утворюються шляхом згортання. За такої умови показниками експресивності похідних

лексичних одиниць є словосполучень слів різних типів: байдикувати (байдики бити), баляндрасити (баляндраси точити), теревенити (теревені правити), зубоскалити (зуби скалити), насобачитися (собаку з'їсти) та ін [3, с.271]. За допомогою фразеологізмів можна створити яскраво виражену експресивність. Вони у своєму фразеологічному значенні та значенні окремих лексем мають національно-специфічну маркованість. Тобто, утворюються за допомогою слів, які спільні для певної культури, релігії чи нації. Головною ознакою фразеологізмів, є цілісне фразеологічне значення виразу, а не окремих слів. На відміну від лексики вони не вказують прямо на предмет, а лише опосередковано конкретизують їхню емоційну оцінку [15, с. 81]. Як зазначає Коваль А. П.: «Не чужі для фразеологізмів і явища багатозначності, переносного вживання, та синонімії.» [14, с.106]

Також сюди належать авторські неологізми, які утворюються за допомогою поєднання вже існуючих морфем. Використання таких неологізмів зумовлене бажанням автора виразити об'єктивність, наголосити на власному баченні, застосовуючи більш виразні форми [15, с. 78]: «Куди й пощо? Не відаю, не знаю. *Мідяногорла* ремствує сурма.» (Стус В.) [23, с.96]; «Іваночку! Ти чуєш, *доброокий?*» (Стус В.) [23, с.51].

Лексичний рівень допомагає нам виражати емоції, надаючи нейтральній лексиці експресивності. За емоційними ознаками експресивна лексика поділяється на жартівливі, іронічні, презирливі, ласкаві, вульгарні, лайливі, урочисті та інші слова [34, с.66]. На визначення емоційної ознаки слова найчастіше впливає контекст, у якому його вжито. Так, наприклад, лайлива лексика може вживатися для вираження позитивних емоцій, а піднесена лексика використовуватися для виявлення іронії [6, с.353].

Ці категорії слів належать до високого та зниженого стилістичного тону. Слова урочистості, піднесеності, вираження любові ми відносимо до

високого тону, а вульгаризми, діалектизми, жаргонізми, лайка належать до зниженого тону [13, с.8–9, с.11]. Такі слова завжди мають синоніми у літературній мові, але використовуються для того, щоб передати емоції «живого» мовлення, тому вважаються більш експресивними [15, с.79].

До лексичного рівня вираження експресії відносимо порівняння. Словосполучення, що пояснює або конкретизує предмет, порівнюючи його з іншим предметом і при цьому підкреслює їхню схожу, характерну рису. Порівняння використовують для чіткого і ефективного донесення інформації. Існує декілька типів порівнянь: просте – порівняння явища за однією ознакою, поширене – порівняння за кількома ознаками та заперечувальне – виражене не зіставленням схожих рис, а протиставленням відмінних.

Так, за допомогою порівнянь автор не лише пояснює та описує предмет, а передає своє внутрішнє емоційне ставлення до нього, намагається посилити увагу реципієнта до зображуваного [15, с.80]. Також варто згадати експресивно нейтральну лексику. Така лексика вважається загальноживаною, та не має емоційного забарвлення. Її повсякденно використовує будь-який носій мови, адже до цієї категорії належать слова, що позначають явища природи, фауну і флору, предмети побуту тощо. До другої групи нейтральної лексики ми відносимо слова, які мають емоційно забарвлені синоніми і несуть в собі позитивну або негативну оцінку.

На синтаксичному рівні вживаються окличні, питальні, незакінчені речення, кліше, вставні слова та структури підсилення.

1.2 Класифікація перекладацьких методів у практиці художнього перекладу

Головна мета художнього тексту — естетичний вплив на читача, саме це і відрізняє його від інших функціональних стилів. Відповідно до специфіки даного стилю, Клименко Л. В. стверджує, що цей вид перекладу вимагає не тільки активної мовленнєвої діяльності, вишуканого художнього смаку перекладача, розширеного світобачення, але й досконалого володіння як іноземною, так і рідною мовами [12, с. 231]. За аналізом Мазур О. В. важливе різностороннє та повне опрацювання тексту. Тобто, не лише досконале розуміння тексту та його стилістичних особливостей, а ознайомлення із світоглядом автора та причинами, що передували створенню твору [17, с.172]. Беручи до уваги методи дослідження тексту оригіналу для створення якісного перекладу, перекладачеві варто дотримуватися наступних пропозицій: ознайомитися з історичною епохою тексту та провести паралель між схожими творами, які характеризують культурне, соціальне та політичне становище народу та країни, в якій відбуваються події. Далі не менш важливо ближче ознайомитися з особистістю автора твору, тобто пізнати його моральний та духовний світ, національно-політичні погляди тощо. Адже він стверджував, що герой – це відтворення авторського ідеалу, який ніколи не перевершить свого автора. Що стосується самого тексту, важливо багатогранно опрацювати оригінал, а саме визначити специфіку стилістики та елементи твору, які відрізняються від норм мови перекладу і можуть спричинити труднощі для читача. А тому, якщо потрібно, варто «полегшити» сприйняття тексту реципієнтами мови перекладу. Особливу увагу звертати на лексику та художні прийоми, не змішувати слова високого та низького стилю мовлення [17, с.173-174].

Мета Гросман трактує художній переклад як один з головних чинників впливу культур одна на одну. Роль перекладача — забезпечити якісний переклад текстів для розуміння певних понять в інших культурах. Зрозуміло, що під час перекладу художнього тексту виникає ряд перекладацьких проблем, які пов'язані із коректним переданням сенсу, розуміння оригіналу, наявністю відповідників тощо. Тому Мета запевняє нас, що на основі безлічі представлених поглядів можна підсумувати, що переклад ніколи не може буквально відповідати оригіналу, і функціонально незалежний текст у своєму культурному середовищі функціонує по-своєму, певною мірою обов'язково відрізняючись від оригіналу [29, с. 117]. Отже, ідеального перекладу майже не існує. Причиною цьому є часті зміни, або проблема передання сенсу оригінального тексту. При перекладі художнього тексту перекладач є співавтором, який намагається інтерпретувати текст у своє соціальне та культурне середовище, адже пріоритетною є цільова аудиторія, а з тим, її знання та очікування. Його Крашовец також вважає, що для досягнення комунікативного ефекту оригінал і переклад повинні відрізнитися, адже буквальний переклад слова чи виразу не завжди означає «буквальний» в розумінні сенсу [31, с.61]. І пояснює це наступним чином: частина прихованої або неприхованої інформації залишається незмінною. Перекладач встановлює ієрархію більш важливих і менш важливих частини тексту, вирішуючи, що належить до незмінної інформації, а що можна змінити без викривлення першочергового сенсу. Тому кінцевий перекладений текст можна вважати результатом об'єктивних і суб'єктивних факторів [31, с.66].

Для досягнення адекватного перекладу художнього тексту варто дотримуватися наступних вимог:

1. Точність

Будь-який твір репрезентує певну культуру, у межах якої він створювався і під час прочитання твору читачем іншої культури, відбувається взаємодія двох культур. А завдання перекладача — забезпечити якісне відтворення цієї презентації. Тому під час перекладу перекладач повинен якомога точніше відтворити первинний текст, а саме його структуру та смислове навантаження, перейнявши функцію автора. За можливості уникати суб'єктивних доповнень, пояснень, трансформацій та правок [19, с.121].

2. Ясність

Використовуючи різні техніки перекладу, потрібно обов'язково зважати на ясність викладу думки. Незакінчені речення, чисельні звороти, неправильна адаптація — всі ці чинники ускладнюють сприйняття [19, с.121].

3. Літературність

При перекладі варто добирати влучні слова, які звучатимуть у тексті природно. Використовувати літературну мову, за винятком, коли метою автора є використання інших стилів мовлення [19, с.122].

Художні тексти відрізняються від текстів інших стилів своєю естетичною функцією. Також вони є предметом міжлітературної комунікації, тому головне завдання перекладача реалізувати цей «діалог» за допомогою якісного перекладу оригінальних творів. Щоб досягти такого результату, варто теорія перекладу, окрім вище згаданих вимог, охоплює також чимало правил, які визначають методи та способи вирішення перекладацьких проблем у різних стильових жанрах. У даній роботі ми розглянемо способи перекладу цілого художнього тексту із головною метою — збереженням сенсу первинного джерела, та окремих номінативних одиниць мови — слів та словосполучень, при відтворенні яких, часто застосовують різні способи перекладу [26, с.110].

За визначенням словенського перекладача Йозе Крашовца переклад — це процес перенесення значень еквівалентів з однієї мови в іншу [31, с.12]. Тому згідно із цим твердженням можна вважати, що кожен переклад є інтерпретацією. А Петер Ньюмарк визначає переклад як «точне відтворення тексту, яке відповідає задуму автора» [33, с.5]. Тобто Ньюмарк наголошує, що при інтерпретації оригінального тексту є вкрай важливо чітко передати повідомлення автора до читача. Для цього перекладач повинен враховувати всі відмінні культурні реалії, жанр твору та вибір коректних еквівалентів відповідно до націленої аудиторії [33, с.18].

Дослідженням проблематики перекладу поняття «реалія» займалися болгарські філологи та перекладачі Флорін С. та Влахов С. у своїй роботі «Неперекладне в перекладі» (1980). На думку вчених, реалія – це слова або словосполучення, які позначають певні побутові, культурні, історичні поняття характерні лише для одного народу, а отже є абсолютно чужими для іншого. Теоретично, реалії є носіями національного та історичного і не можуть мати адекватного відповідника (еквівалента) в мові перекладу. Тому для них перекладачі використовують особливі перекладацькі підходи [8, с.5-11]. Класифікація реалій Флоріна С. та Влахова С. також є найбільш точною. До реалій належать географічні назви, етнографічні (побут, праця, мистецтво та культура, етнічні об'єкти), соціально-політичні, воєнні [8, с.51-56].

Зорівчак Р. також звертається до праць Влахова та Флоріна, стверджуючи, що їх формулювання терміну «реалія» найбільш точно [11, с.54]. Перекладачка точно охарактеризувала принцип існування реалій, зауваживши, це поняття виникає лише при зіставленні двох мов, а поза цим зіставленням – не існує [11, с.52]. І термін «реалія» описує так: «Реалії - це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс

етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [11, с.58]. Зорівчак Р. використовує позначення «етнокультурна інформація» з огляду на те, що будь-яка реалія містить в собі експресивно-стилістичну інформацію.

Девід Моврін у своїй книзі «Fidus Interpres — Zvest Prevajales» описав, як методи перекладу змінювалися від часів Римської імперії до сьогодення [32]. Перекладачі Римської імперії намагалися перевершити первинний текст грецькою мовою, тому думка автора при перекладі часто змінювалася. Значно пізніше, у християнську добу, перекладачі-теологи почали використовувати метод дослівного перекладу, щоб уникнути розбіжностей між гілками християнства через різне трактування літератури. Важливо згадати святого Єроніма, перекладача Біблії з єврейської мови на тогочасну латину, який започаткував нову техніку перекладу — дослівне відтворення оригіналу та збереження початкової думки автора. Саме його Вульгата до сьогодні залишається офіційним текстом Святого Письма [32, с. 64].

Удосконалив цей метод П'єр Даніель Юе, французький філолог, який вважав, що найкращий переклад чітко зберігає в собі мову автора та передає його думку. А у випадку відсутності еквівалентів, вчений запропонував не змінювати докорінно текст, а використовувати примітки.

Далі Моврін говорить про переклади у період романтизму, який характерний тяжінням до екзотики, химерності та певного відсторонення від реальності. Автори поверталися до античних, середньовічних джерел. Тому прагнучи зберегти автентичність образів в оригіналі, перекладачі починають частіше використовувати транслітерацію та транскрипцію [32, с. 93].

Так, протягом століть перекладачі застосовують різноманітні методи перекладу, прагнучи створити якомога точне відтворення первинних

текстів. У кожному періоді літератури є певні фактори, що впливають на вдосконалення теорій перекладу.

Ньюмарк описує наступні методи перекладу:

Дослівний метод

Його ще називають нульовою трансформацією, адже при використанні цього способу перекладений текст повністю відтворює синтаксичну структуру та лексичний склад мови оригіналу. У художньому стилі такий спосіб можна вважати початковим, тобто тим, який потребує редагування. Частою проблемою дослівного перекладу є розрив між адекватним відтворенням оригіналу та властивою структурою мовлення в мові перекладу [33, с.45].

Наслідувальний метод

На відміну від дослівного способу, наслідувальний дає змогу змінити граматичні структури цільової мови та зберегти контекстуальні наміри автора [33, с.46].

Точний метод перекладу

Точний переклад вимагає збереження змісту оригіналу та дотримання норм структури мови перекладу. У випадку, коли відтворення змісту оригіналу потребує змін норм цільової мови, використовують лексичні, граматичні чи стилістичні заміни [9, с.224]. Це стосується всіх мовних одиниць: слів, словосполучень та речень [33, с.46].

Семантичний метод

Семантичний переклад зберігає естетичну цінність мови оригіналу, але дозволяє змінювати лексичні одиниці, семи, на більш релевантні для мови перекладу [33, с.46].

Адаптивний метод

Найбільш «вільний» метод перекладу, який переважно використовується для перекладу драматичних та поетичних творів. Застосовуються стратегії одомашнення та очуження. Тобто перекладач намагається адаптувати культуру мови оригіналу до культури мови перекладу [33, с.46].

Комунікативний метод

Спрямований на відтворення контексту та передання основного сенсу повідомлення автора за допомогою використання зрозумілих для реципієнта еквівалентів [33, с.47].

Метод перекладу застосовується до всього тексту, тоді як перекладацькі трансформації — лише до окремих мовних одиниць, тобто на рівні слів, словосполучень та речень. Існують лексичні трансформації, які враховують будь-які зміни лексичних елементів та застосовуються методом транскрипції, транслітерації, калькування, конкретизації та генералізації [10, с.22]. Та граматичні — заміна однієї граматичної одиниці мови оригіналу на іншу, відповідно до норм мови перекладу. Заміна, опущення, перестановка, додавання слів тощо – все це граматичні трансформації [7, с.3]. Розглянемо детальніше кожну з трансформацій:

Культурний еквівалент

Цей спосіб трансформації використовуємо для того, щоб максимально наблизити сенс культурного виразу мови оригіналу до культурного виразу мови перекладу. Застосування цього способу іноді буває не точним та потребує редагування, тому найкраще вдаватися до підбору культурних еквівалентів у випадку, коли культурний вираз не несе ключову інформацію в тексті [33, с.82]. Як приклад уривок: «Uram, da bova kmalu lahko sama, težko bo, toda najpozneje za tri kralje...» [3-I, с.95] — «Сподіваюся, що незабаром будемо разом, найпізніше на *Богоявлення...*» [1-I, с.158].

Функціональний еквівалент

Частою проблемою перекладу є відсутність адекватного відповідника. Тому якщо нам не вдається знайти культурний еквівалент, ми використовуємо функціональний еквівалент. Використовуємо вираз без культурного маркування, та за потреби додаємо пояснення. Тобто це нейтралізація або узагальнення культурного виразу часто з описовим способом перекладу [33, с.83], наприклад, « – *Gestapovski vrinjenec*, je rekel svetlolasi.» [3-I, с.127] – « — *Гестапівський підсланий козачок*, сказав світловолосий.» [1-I, с.209].

Описовий еквівалент

Описовий метод перекладу вважається комбінацією лексико-граматичних трансформацій. За допомогою цієї техніки ми описуємо функцію мовної одиниці. Її застосування доречно у випадку, коли потрібно передати функцію слова в мові оригіналу, але в мові перекладу не існує відповідника [33, с.83-84]. Наприклад, «*Jaz sem sedel tam kot lesena soha...*» [4-I, с.22] — «Я сидів там, *завмерши, як дерев'яна статуя...*» [2-I, с.26].

Транскодування

Цей вид використовується при перекладі власних назв, імен та прізвищ, запозичених слів, інтернаціоналізмів тощо. Процес полягає в заміні звукової або графічної форми (найчастіше комплексно) мови оригіналу засобами абетки мови перекладу. Використовують декілька видів транскодування: транскрибування – фонетична форма слова мови оригіналу відтворюється абеткою цільової мови; транслітерування – спосіб транскодування, тобто чітке відтворення слова МО літерами МП [7, с.35]. Наприклад, «*Nonsens, draga Veronika, ti bi rekla nonsens.*» [4-I, с.23] — «Нонсенс, мила Вероніка сказала б: нонсенс.» [2-I, с.29].

Калькування

Цей процес також може трактуватися як дослівний. Калькування часто використовується для перекладу складних слів (термінів). Часто його використовують для перекладу складних термінів, утворених за допомогою загальноживаних слів. В інших випадках Ньюмарк радить уникати цю техніку перекладу, адже зміст часто може бути передано не точно, особливо, якщо це фразеологізм в мові оригіналу. На думку Ньюмарка, калькування є доречним лише при перекладі споріднених мов [7, с.36]. Наприклад: «Svetlolasi fant: *Plavogardist se bori za kralja in Jugoslavijo.*» [3-I, с.130] — «Світловолосий хлопець: *синьогвардієць* бореться за короля і Югославію.» [1-I, с.214].

Конкретизація

Цей спосіб перекладу застосовується у процесі перекладу слів широкого значення. Слово широкої семантики замінюють на слово вузької семантики, але при цьому зберігають контекстуальний зв'язок [10, с.22]. «*Ali ta duhoviti utrinek ne more razplesti položaja.*» [3-I, с.81] — «Але цей *domen* не допоміг змінити розстановку сил.» [1-I, с.101].

Генералізація

Це протилежна трансформація до конкретизації. Слово вузької семантики замінюють словом ширшої [10, с.22]. «*Zjutraj bo mesto spet obnemelo v grozi, stali bodo ob plakatih in v grozi spoznavali, kaj je to nemška odločenost in zgodovinska pravičnost.*» [3-I, с.57] — «Завтра місто знову завмре від жаху, люди стануть біля плакатів і жаско дізнаватимуться, що таке німецька рішучість та історична справедливість.» [1-I, с.96].

Запозичення

Процес перекладу, що створює запозичення в цільовій мові. Часто автор надає мовленню індивідуального звучання за допомогою неологізмів,

діалектизмів, жаргонізмів. Така лексика має культурне значення, яке важко передати мовою перекладу через відсутність адекватних відповідників. Наприклад, неологізми варто перекладати переносно, тобто використовувати описовий спосіб. [27, с.313] Для власних назв найчастіше використовують транслітерацію. Географічні назви можуть мати відповідники в кожній мові, це варто перевіряти [33, с.82].

Заміна

Це найбільш поширений вид перекладацької трансформації. Зазвичай його використовують при морфологічних труднощах перекладу. Він застосовується для всіх мовних одиниць: речення – синтаксичні заміни, членування та об'єднання, заміна причини на наслідок (і навпаки); слова – заміна частин мови, транспозиції числа та родів [16, с.72-74]. Наприклад, «*Sedela sva v tisti sprejemnici pri kariji, v oblaku vonja po vojaškem znoju, usnju in prepotenih kosmatih uniformah...*» [4-I, с.29] — «Ми сиділи в приймальні біля воріт, *смерділо солдатськими випарами, шкірою, формою, в яку в'ївся запах поту...*» [2-I, с.35].

Моделювання

Процес, під час якого стверджувальне речення перетворюється на заперечне, поняття абстрактне — на конкретне, причина — в наслідок тощо. Така заміна використовується у випадку, коли в цільовій мові не існує понять, які наведені в мові оригіналу, або перекладене речення звучить неприродно [33, с.88]. У словенській мові функціонує двоїна, а при перекладі на українську перекладачка використала множину: «*Celi dnevi so bili najini, tudi kósila sva skupaj v kakšni okoliški gostilni pod kostanji.*» [4-I, с.18] — «Усі дні були тільки для нас, ми навіть обідали разом в одній ближній таверні під каштанами.» [2-I, с.22].

Скорочення та доповнення

Ці дві техніки Ньюмарк називає «live-giving», тобто «оживляючими». Переклад завжди повинен бути об'єктивним і перекладач не може змінювати сенс автора, та все ж дозволяється застосовувати техніки скорочення і доповнення, коли це необхідно для передачі сенсу та природного звучання елементів у мові, на якій здійснюється переклад [33, с. 90]. «...tisti post scriptum je prihajal za mano in segal tja v okolico srca, *kjer se je pojavilo nevarno zbadanje, povezano s tesnobo.*» [4-I, с.76] — «...той постскрипtum мене переслідував, сягав серця, *яке тривожно поколювало.*» [2-I, с.95].

Парафраз

Парафраз дозволяє нам пояснювати значення окремих елементів мови, або цілих речень за допомогою інших лексичних термінів. Ця техніка схожа до техніки описових елементів, але парафраз передбачає мінімальну зміну первинного тексту [33, с.90]. «...*me je v prsiah prešinila bolečina. Kot da bi me kdo prestrelil s šmajserjem.*» [4-I, с.106] — «...мені *серце стислося від болю. Ніби мене прошило* чергою з автомата.» [2-I, с.132].

Примітки та пояснення

Вище ми згадували про те, що існують культурні вирази, які не мають адекватного відповідника, тоді варто застосовувати трансформацію за допомогою культурного еквіваленту. Але перекладач повинен зважати на мету повідомлення тексту оригіналу. Наприклад, якщо автор знайомить нас із колоритом своєї країни і в тексті наявні діалектизми та історизми, варто залишити їх в оригіналі та винести примітку. У примітці ми використовуємо описовий спосіб перекладу [33, с.91-92]. «...*v rokah je imela sekar...*» [3-I, с.85] — «...в руках у неї був *цекар...*» і примітка внизу сторінки: Кошик, плетений із кукурудзяного листа [1-I, с.142].

Використання лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій зумовлене лексико-семантичними, функціональними, граматичними та стилістичними відмінностями між системами мов оригіналу і перекладу.

Мета граматичних трансформацій полягає у зміні структури речення відповідно до норм мови перекладу. А лексичних — у зміні форм та семантичних значень. Під час одночасного переходу одиниць з мови оригіналу в мову перекладу і перетворення речення за допомогою кількох простих трансформацій застосовується метод комплексної трансформації.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Отже, у першому розділі було визначено значення понять «експресія» та «експресивність», відповідно до якого експресія надає мовленню емоційності, стилістичної маркованості і є способом передавання особистого мотивованого висловлювання з емоційним забарвленням, а експресивність є особистісно вмотивованою властивістю висловлювання.

Експресивність виражається за допомогою фонетики, морфем, словотвору та семантики. Кожен з цих способів має свої особливості так, наприклад, на фонетичному рівні ми можемо надавати мовленню експресивного забарвлення за допомогою знака оклику в кінці речення, або ж за допомогою вигуку. Також багатою є система звуконаслідувальних звуків. Морфологічний спосіб утворює експресивну лексику використовуючи наступні методи: суфіксальний, які може надавати негативну чи позитивну семантику слову за допомогою різних суфіксів і утворюються як від іменникових, так і від дієслівних основ, префіксальний, та методом згортання, що утворює фразеологічні одиниці. Мета лексичного рівня — надати нейтральній лексиці експресивного забарвлення. Такі слова ми

класифікуємо як вульгаризми, діалектизми, жаргонізми, іронічні, ненормативна, піднесена, урочиста лексика. Стилiстично вони належать до лексики високо або зниженого тону. У художніх творах здебільшого високий тон – літературна мова – використовуються у поезіях, тоді як у прозі може бути наявна лексика зниженого тону, якщо автор бажає передати такі настрої чи характери ліричних героїв.

Загалом, переклад художніх творів вимагає особливого підходу, адже головне завдання художнього твору на відміну від науково чи офіційно ділового, наприклад, створити естетичний вплив на читача. Тому важливо, аби перекладач зберіг особливий авторський тон в тексті, не порушуючи при цьому норм мови перекладу.

Для дотримання цих двох вимог перекладачі спершу вдаються до детального вивчення тексту мовою оригіналу, визначають його інформативну та естетичну мету, знайомляться, якщо це можливо із деякими аспектами внутрішнього світу автора, щоб краще зрозуміти «мову» його твору. А пізніше, що стосується практичної частини перекладу, використовують різні перекладацькі методи та техніки.

До прикладу це може бути дослівний, наслідувальний, точний адаптивний метод перекладу, іноді вони використовуються комплексно. Але важливо пам'ятати, що на відміну від трансформацій, які використовують для мовних одиниць на рівні лексем та речень, методи перекладу застосовуються до всього тексту.

Застосування лексичних та граматичних трансформацій найчастіше зумовлене певними труднощами перекладу. Найчастіше перекладачі стикаються з безеквівалентною лексикою – реаліями – переклад якої вимагає комплексного використання перекладацьких трансформацій.

Проблема реалії полягає в тому, що вона є носієм національного та історичного, а тому не може мати адекватного відповідника (еквівалента) в

мові перекладу. З цього можемо визначити, що переклад реалій — це відтворення культурної ідентичності і потребує глибоко розуміння свого значення. Реалії ми можемо відтворювати за допомогою таких трансформацій як транскрибування, або методом опису та приміток.

Отже, лінгвісти класифікують експресивно-забарвлену лексику, враховуючи специфіку мовних одиниць, які можуть виражатися словом, словосполученням, фразеологізмом тощо, а також мати свою сферу функціонування, як діалекти – територіально, жаргон і сленг – у певних соціальних сферах. А перекладачі використовуючи теоретичну базу, визначають спосіб перекладу, який забезпечить найбільш адекватне відтворення експресивно-забарвленої лексики у мові перекладу.

РОЗДІЛ II.

ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ СЛОВЕНСЬКОЇ ПРОЗИ

2.1 Творчість Драго Янчара — аналіз романів «І кохання теж» та «Цієї ночі я її бачив»

Драго Янчар — письменник, драматург, есеїст є одним з найвідоміших сучасних письменників Словенії. Його твори отримали чимало премій, найвідоміші з них це премія Прешерна (1993), літературна премія Гердера (2003) та Австрійська державна премія з європейської літератури (1994), тричі отримав премію Кресніка за найкращі словенські романи («Zvenenje v glavi» (1999), «Katarina, pav in jezuit» (2000) та «To noč sem jo videl» (2010) [38].

Працював письменник журналістом у газеті «Večer» та «7 dni», а пізніше отримав посаду головного редактора у видавництві Словенська матица (1981-2016). Був президентом Словенського PEN-центру (Poets-Essayists-Novelists) (1987-1991), там брав активну участь у демократизації Словенії та здобуття незалежності. Під час війни на території Югославії виступав за мир на міжнародних письменницьких форумах, був присутній на конгресі PEN-центру в Дубровнику та з групою авторів їздив до обложеного Сараєво. Його критичні погляди щодо тоталітарних режимів, репресій відображаються у творчості. Драго Янчар є автором багатьох романів: «Galjot» (1978), «Severni sij» (1983), «Posmehljivo poželenje» (1993), «Zvenenje v glavi» (1999), «Katarina, pav in jezuit» (2000), «Graditelj» (2007), «Drevo brez imena» (2008), «To noč sem jo videl» (2010), «In ljubezen tudi» (2017), а також «Ob nastanku sveta» (2022). Відомі збірки: «Smrt pri Mariji Snežni» (1985), «Pogled angela» (1992) і «Človek, ki je pogledal v tolmun»

(2004); та драматичні твори: «Veliki briljantni valček» (1985), «Zalezujoč Godota» (1989), «Halštat» (1997) і «Niha ura tiha» (2008). Твори перекладають багатьма мовами світу. У 1990-х роках твори Драго Янчара побачили світ нідерландською, іспанською та каталонською мовами. В останні роки романи публікуються в США, Ірландії, Польщі, Хорватії, Італії, Франції, Україні та інших країнах [28, с.8]. Так, наприклад, можемо ознайомитися з трьома романами словенського письменника українською мовою, це «Безіменне дерево»/«Drevo brez imena» (2008), «Цієї ночі я її бачив»/«То poč sem jo videl» (2010) та «І кохання теж»/«In ljubezen tudi» (2017) у перекладах Л. Канцедал, М. Климець та О. Дзюби-Погребняк.

Варто зазначити, що дебютував Янчар зі своїм першим романом «Petintrideset stopinj» (1974) та збіркою оповідань «O bledem hudodelcu» (1978) у сімдесятих роках минулого століття, після смерті Тіто. В перших його творах присутні модернізм та авангард, який став популярним у словенській літературі в 1960-х роках. Загалом Драго Янчар відомий модерністською технікою оповіді з помітним впливом сучасного французького роману, а в 1980-х роках свою модерністську техніку письма збагатив з деякими елементами постмодернізму. Літературні критики відносять його до екзистенціалістів і модерністів, до постмодерністів лише частково, оскільки цей напрям не домінує в його творчості [30, с.11].

Теми його творів торкаються екзистенційної тематики, низки сучасних політичних, культурних і соціальних питань. Герої часто опиняються в конфлікті з соціальною дійсністю, а історичний момент унеможлиблює реалізацію прагнень. Використовуючи історичну тематику, автор додає дрібні, інтимні проблеми особистості та показує неконтрольованість людської долі в об'єктивному світі. Однією з провідних тем його всесвітньо відомих есеїв також є проблема та роль інтелігента у світі [35, с.7].

Історичний роман «І кохання теж» (2017), який є предметом дослідження нашої роботи, належить до модернізму. Письменник зображує Словенію під час Другої світової війни, поділену на три окупаційні зони та рух опору, його боротьбу за свободу. У романі присутній всюдисущий трагізм і цинізм. Перша частина роману цинічно віддзеркалюється в другій: Валентин героїчно витерпів гестапівські допити, не назвавши жодного імені тих, хто бився з ним пліч-о-пліч, але після повернення до лісу, у своє військо, він стикається з майже такими ж жорстокими партизанськими допитами, на яких його змушують довести, що він не шпигун. Цинічна зміна ролей: матері, дружини ув'язнених ставали на коліна перед Людвігом, благаючи помилувати їхніх чоловіків, а в кінці роману він сам, як загнаний собака, якого розшукують, кидається на коліна перед жінкою, щоб та не видавала його. Янчар іронізує зв'язок між цими двома персонажами, адже жінка, яка тепер рятує есесівця-втікача, сама не знає, що саме Людвіг віддав наказ розстріляти її чоловіка. Цинічно завершилася й доля Соні: її відіслали до табору, де змушували задовольняти потреби солдат. Знову ж таки іронія: повія один раз — повія назавжди [36, с.3]. Вона повернулася додому, але кінця її долі автор не показує, на відміну від Людвіга, якого вбили та Валентина, який залишив військову службу і був нещасливо одружений. Упродовж всього роману автор кілька разів наголошує, що любов здатна пережити все. Окрім війни. У романі Драго Янчар не оспівує боротьбу за свободу та не засуджує відданість ідеології. Не засуджує і вибір Соні, навпаки, він показує нам мужність звичайних людей у слідчому ізоляторі, у лісі на полі бою, у кімнаті серед табору для ув'язнених.

У романі описуються долі простих жителів міста під час війни. Тому мова персонажів проста, відсутня піднесена та урочиста лексика, а здебільшого використана загальноживана лексика. Так, автор дає змогу якомога ближче відчути стани та емоції персонажів. Відповідно до часу в якому

відбуваються події, автор додає експресивності за допомогою вульгаризмів (nemška kurba-гестапівська курва, hudič-дідько, jebem ti mater-трясця твоєї матері, gobec-пика, терес-нікчема, gestarovska svinja-гестапівська свиня) та військових жаргонізмів (ruška-рушниця, vermanske enote-підрозділи верхмату, esesovec-есесівець, šmajser-шмайсер, partizan-партизан, partizanska vojska-партизанська армія, zaseda-засідка, nemčur-німчур.) А також лексика, що позначає культурні поняття (gojzarji-гойзари, sekar-цекар, žganje-жганье, plavogardisti-синьогвардійці, belogardisti-білогвардійці, domobranci-домобранці) [3], [1].

Другий роман — «Цієї ночі я її бачив» (2010), який теж є предметом дослідження належить до історичної та любовної тематики. У романі розповідається про останні роки життя та загадкове зникнення Вероніки Зарник, власне головна героїня ніяк не взаємодіє з читачем, розповідь про неї веде п'ятеро людей, п'ять внутрішніх монологів. Янчар не дав своїй головній героїні слів, але замість неї говорять інші, іноді навіть цитують. Літературні критики вважають, що такий хід письменник запозичив у Домініка Смоле (п'єса «Антигона»). Головна лінія сюжету розкривається поступово, фрагментами крізь призму різних здогадок та поглядів оповідачів, які є другорядними персонажами. Всі вони пригадують і описують свої спогади про Вероніку до та під час Другої світової війни. І лише весь роман показує нам цілісну картину, історію життя Вероніки та трагічний кінець. Розповідь про Вероніку починає Стево, кавалерійський офіцер югославської королівської армії. Далі розповідь продовжує Йосипіна – мати Вероніки. Однієї ночі дочка втекла з коханим, а стара мати досі чекає, що вона повернеться. Також Вероніку пам'ятає німецький лікар Горст, який не вірить, що вона ще жива. Наступна розповідь домогосподарки Йожі, яка була свідком арешту Вероніки і Лео. Її розповідь є найбільш ймовірною, бо лише вона бачила, як господарі покидали дім [33,

с.11]. Завершує розповідь партизан Єранек, який часто приходив допомагати подружжю. Через особисте непорозуміння, образу, можливо, також через заздрість і ревності прирікає Лео і Вероніку на смерть. Він є найбільш негативним персонажем роману, адже причетний до смерті Лео і Вероніки. У основу трагедії Вероніки лягла справжня історією багатого подружжя Рада та Ксенії Хрібар із замку Стрмол, які були ліквідовані партизанами взимку 1944 року [30, с.28].

Стиль мовлення змінюється відповідно до оповідача. Драго Янчар майстерно індивідуалізував стилі вираження Стева, Йосипіни, Горста, Йожі та Єранка, що демонструє їхнє різне соціальне становище. Стево використовує іншомовні слова (*sud*-суд, *rokret*-напрям), адже він серб, його стиль найбільш поетичний, речення довгі та складні. Інші оповідачі виражаються простіше, наближено до повсякденного мовлення [30, с.86]. На лексичному рівні, окрім загальноновживаної лексики використовуються вульгаризми (*bedak*-бовдур, *grases*-свиня, *mater ti tvojo*-мать твою, *mater ti jebem*-іди ти під три чорти, *kurba*-повія (*nemška kurba*-гестапівська повія), *marš*-марш, *prekleta*-проклята, *crkavati*-здихади, *stegniti se*-вмерти, *boš najebal*-тобі гаплик, *gagniti*-гегнути, *suniti v rit*-дати копняка, *držati gobec*-тримати язик за зубами), військові жаргонізми (*karabinka*-карабін, *rekrut*-новобранець, *raport*-рапорт, *ulanci*-улани, *kaplar*-капрал, *špijon*-шпигун, *ataka*-атака, *ekserciranje*-вправи, *salutiranje*-салютування, *artilerija*-артилерія, *futrola*-кобура, *revolver*-револьвер, *mitraljez*-кулемет, *zastavnik*-прапорщик, *rafal*-черга автомата, *šmajser*-автомат, *minomet*-міномет, *prekomanda*-наказ, *tanketa*-танкетка, *šrapnel*-шрапнель, *bikovka*-нагайка, *eksekucijski vod*-розстрільний взвод, *strelska formacija*-стрій), германізми (*kelner*-кельнер, *špansirati*-гуляти, *zlifirati*-роздобути, *šiht*-зміна, *verman*-гестапівець, *šmajser*-автомат, *šnops*-шнапс), англіцизми (*dandy*-денді, *nonsens*-нонсенс) та інша експресивна лексика [4-І], [2-І].

2.2 Проблематика перекладу експресивно-забарвленої лексики зі словенської мови на українську.

Експресивно-забарвлена лексика широко використовується в художніх творах. Автори використовують її для того, щоб надати мовленню емоційності, створити детальну характеристику героїв, виразити позитивну чи негативну оцінку. Така лексика вважається відхиленням від норм літературної мови, це вбачається і при порівнянні різних мов.

Відтворення художнього перекладу повністю залежить від оригіналу, адже важливо точно передати зміст твору та відтворити естетику автора. Проблемою є специфіка кожної культури, що так чи інакше постає відмінністю і зумовлює певні труднощі перекладу. Також це еквівалентність або «неперекладність тексту» через індивідуальне трактування оригіналу перекладачем. Це характерно і очікувано, якщо автор та перекладач належать до різних культур, тому сприйняття може бути дещо викривленим.

Переклад експресивно-забарвленої лексики вимагає особливих методів перекладу та застосування перекладацьких трансформацій. Якщо ми визначили, що функція такої лексики — підсилення та вираження емоцій, то у випадку її опущення чи зміни семантики виникає мовна асиметрія.

Труднощі перекладу маркованої лексики спричинені як соціально-культурними відмінностями, так і різницею мовних норм між мовою оригіналу та мовою перекладу. Ще одним не менш важливим фактором є різниця ступеня експресії. Це характерно при перекладі вульгаризмів та ненормативної лексики. Перекладачі використовують менш експресивні елементи.

Наприклад фраза «*jebe se meni za oficirsko čast*» [4-I, с.24] отримала переклад «*мені наплювати на офіцерську честь*» [2-I, с.30]. У такому випадку буквальний переклад неприпустимий, в українській мові, на відміну від російської, немає відповідника, який би точно передав семантику вихідного слова. Тому перекладачка використала дієслово «*наплювати*», що передає значення, але має менший ступінь емоційного забарвлення. У перекладі використано не вульгаризм.

Словенська мова має ті самі способи вираження експресивної лексики, що і українська. Та попри лексичну схожість, у словенській літературі використовуються запозичені слова з німецької, італійської, а також інших балканських мов. Наприклад, «*On je vso vojno špansirat po londonskem parku, še zdaj špansira.*» [4-I, с.16], запозичене слово з німецької «*špansirati*» у літературній українській мові немає відповідника і найчастіше перекладається дієсловом «гуляти». Але у діалекті української мови маємо схожий відповідник – «шпацірувати», його перекладачка й використала у перекладі: «А він усю війну *прошпацірував* у лондонському парку, там і нині *прогулюється*.» [2-I, с.20].

Як ми бачимо, підібрати адекватний відповідник у цільовій мові буває важко, а іноді й зовсім неможливо. Якщо не вдається знайти відповідник, перекладачі застосовують перекладацькі трансформації. Найчастіше це лексико-граматичні трансформації. Важливо брати до уваги стилістичні особливості оригінального тексту. Одним із найпопулярніших прийомів перекладу зі словенської на українську — заміщення лексем, які в будь-якому іншому контексті мають іншу семантику, ніж відображена в перекладі.

2.3 Специфіка перекладу роману Драго Янчара «І кохання теж»

Художній стиль характерний наявністю експресивних засобів, тому під час перекладу головним завданням перекладача є правильне відтворення цих стилістичних засобів. Вони виражаються на всіх рівнях мови: фонетичному, лексичному, синтаксичному. Для відтворення кожної одиниці існують окремі перекладацькі трансформації, які використовують перекладачі.

У даній роботі ми проаналізуємо роман «І кохання теж» відомого словенського письменника Драго Янчара за допомогою вибірки експресивної лексики. Мова роману здебільшого загальноживана, але сюжет твору описує події, що відбувалися у період Другої світової війни, тому автор додає емоційного навантаження за допомогою вульгаризмів та військових жаргонізмів. А також додає колориту, вживаючи запозичені слова та лексику, що позначає культурні поняття. Для аналізу експресивної лексики взято переклад Олени Дзьюби-Погребняк.

Нижче ми розглянемо приклади вираження експресивної лексики в словенській мові та способи перекладу, за допомогою яких її було відтворено в цільовій мові.

«Ko bo tista *mizerija* izginila s sveta, tudi ne bo treba več niti pomisliti na kaj takega.» [3-I, с.39] – «Коли та *нікчема* згине зі світу, не потрібно буде навіть думати про щось таке.» [1-I, с.66]. Тут експресивність виражена іменником «*mizerija*», який у перекладі зі словенської вживається для позначення особи з фізичними чи розумовими вадами. Семантика українського відповідника «*нікчема*» тотожна, тому використано техніку калькування, переклад можна вважати точним.

Калькування використано при відтворенні експресивно-зabarвленої лексики вираженої прикметником: «...so ga potisnili v vodo kot *crknjenega psa*, morda so ga prej lovili, zalezovali kot divjad...» [3-I, с.79] – «...його кинули у воду, мов *дохлого пса*, а перед тим за ним, може, полювали,

переслідували, як дичину.» [1-I, с.130]. Прикметник «srknjen» у перекладі на українську дослівно позначає семантично забарвлену якість живої істоти – «дохлий».

Експресивну лексику з негативною семантикою, яка виражена іменником вжито в реченні «...ko so ustrelili tista zagrizena nemčurja...» [3-I, с.105] – «...як застрелили того затятого *німчура*...» [1-I, с.174]. «Nemčur» у словенській мові позначало представника не німецької нації, що виступав за германізацію і вживалося для вираження зневаги [39]. В українській мові також є слово «німчура», яке так само як і словенське має негативне, зневажливе значення, але на відміну від словенського, використовувалося для представників німецької нації [37].

Візьмемо речення з тексту словенською мовою «V Mislinji so ga prijeli, ker je tam *obtičal* v neki gostilni.» [3-I, с.33] і переклад українською — «У Мисліні його схопили, бо *стовбичив* там у якійсь корчмі.» [1-I, с.57]. У цьому випадку експресивність виражена дієсловом «obtičati», що має негативну семантику — довго, часто нав'язливо залишатися де-небудь [39], його синонімічний ряд без емоційного забарвлення є «stati» – «стояти». Перекладачка використала дослівний метод перекладу, підбравши дієслово «стовбичити», яке в українській мові має тотожне семантичне значення.

Найчастіше відбувається дослівне відтворення елементів експресивної лексики, що класифікуються як ненормативна лексика. Так, наприклад, у реченнях «– Kaj boste preverili, *hudiča*, kaj bi še preverili?...» [3-I, с.118] – «– Що ви перевірите, *дідько*, що ви ще хочете перевірити?...» [1-I, с.194] слова «hudič» і «дідько» мають однакове експресивне забарвлення і семантичне значення.

Розглянемо наступний уривок: «...nobenih *vermanov* ni blizu.» [3-I, с.35] у перекладі «...ніяких *верманів* поблизу немає.» [1-I, с.60]. У даному випадку автор використав іменник, що належить до класифікації військових

жаргонів «vertan»), так називали учасника напів військового загону, який був створений німцями під час Другої світової війни на окупованій території Словенії [39]. Отже, це слово має культурне значення і в українській мові немає його відповідника, тому перекладачка використала техніку транслітерування.

Ще один приклад, коли перекладачка використала метод транслітерування при перекладі: «...v kuhinji popil kozarec žganja...» [3-I, с.35] – «...на кухні він випив чарку *жганя*...» [1-I, с.60]. Словенською мовою «žganje» – це словенський міцний алкогольний напій, який женуть переважно з фруктів [39]. Реалія, позначає культурний елемент, а отже її відповідника в українській мові немає, тому перекладачка передала слово за допомогою транслітерації, а його значення описала у примітці.

Наступне речення «...pa to *kreaturo* prestrašeno še zmeraj lahko spravi nazaj v zarog.» [3-I, с.46] містить слово, що виражає негативну оцінку: «*kreatura*» в словенській мові – це людина, яка своїми якостями викликає презирство [39]. Для збереження авторської оцінки перекладачка не використовувала еквівалента зі схожою семантикою, а відтворила транслітерацією в мові перекладу – «...він може запросто повернути цю перелякану *кreatуру* назад до в'язниці.» [1-I, с.78].

Ще однією трансформацією, яку часто використовують перекладачі є моделювання для того аби перекладений текст звучав природно у цільовій мові. Наприклад, уривок речення «Ko se je pozneje velikokrat s tesnobo spominjala večera...» [3-I, с.52] при дослівному перекладі «Коли пізніше багато разів з неспокоєм згадувала вечір...» такий варіант не відповідає нормам української мови, тому перекладачка вдалася до техніки моделювання, і використала дієприслівниковий зворот: «Згодом, згадуючи той гнітючий вечір...» [1-I, с.88].

Наступний приклад: «...je še enkrat pomislila, *da bi zbežala, kratko malo pobegnila.*» [3-I, с.47] – «...вона ще раз подумала, *чи не ніти їй геть, чи не втекти.*» [1-I, с.80]. Зі словенської мови обидва дієслова «zbežati» і «pobegniti» при перекладі на українську перекладаються як «втекти», але для словенської семантики перше дієслово має експресивне забарвлення, тому перекладачка використала у першій частині речення експресивно-забарвлений відповідник в українській мові – «піти геть». Окрім заміни, тут є і моделювання: змінила стверджувальні конструкції умови на заперечні (*чи не ніти їй геть, чи не втекти*).

Трансформацію опущення слів перекладачі використовують не часто: «*Roke so se tu silovito tresle.*» [3-I, с.115] – «Його руки *тремтіли.*» [1-I, с.190]. У даному випадку перекладачка опустила прислівник «сильно» і залишила дієслово «тремтіти».

Заміна використовується частіше. Цей вид трансформації використовують при морфологічних, лексичних та синтаксичних труднощах перекладу, він застосовується до всіх мовних одиниць. У реченні «*Enostavna stvar, je rekel Polde, prosto ko pasulj.*» [3-I, с.115] – «*prosto ko pasulj*» виступає фразеологізмом, що значить зробити щось дуже легко, без зусиль [39]. Його було замінено на український відповідник, виражений фразеологізмом «як з гори котитися» – «Проста справа, казав Полде, просто, як з гори котитися.» [1-I, с.190]. Наведемо ще один приклад фразеологічної одиниці: «...v katerem so se kopičile tako ostudne laži o gibanju in Führerju, da so tu šli lasje pokonci.» [3-I, с.43]. Словосполучення «*so tu šli lasje pokonci*» є фразеологізмом, що описує стан людини в страху і в українському перекладі отримало відповідник «волосся дибки ставало»: «...в якому було зібрано стільки огидної брехні про рух і про Фюрера, що аж *волосся дибки ставало.*» [1-I, с.73]. Так само передано експресивність, виражену фразеологізмом у прикладі «*Ob tem glasu, ki je bil naenkrat povsem drugačen,*

ji je *šel srh po telesu.*» [3-I, с.52], де словосполучення «*šel srh po telesu*» виступає фразеологізмом і дослівно перекладається як *пройшов страх по тілу* [39]. Тому перекладачка замінила лексичне вираження фразеологізмом-відповідником «тілом пробігли мурашки», але зберегла контекстуальне значення: «Від цього голосу, який раптом став зовсім іншим, у неї *тілом пробігли мурашки.*» [1-I, с.86].

Отже, при перекладі фразеологізму перекладачка змінює його дослівний переклад, але контекстуальний відтворює за допомогою іншого фразеологізму-відповідника, який використовується в мовному середовищі реципієнта для того, аби його значення було близьким і зрозумілим. З таких самих міркувань було перекладено порівняння «...*zmartrani smo kot živali, bo kdo prinesel kak kos kruha?*» [3-I, с.118] – «...ми втомлені, мов собаки, хтось нам дасть шматок хлібу?» [1-I, с.193], яке дослівно перекладається «втомлені як тварини». В українській мові таке порівняння може використовуватися, але в даному випадку для українського читача ближчим буде порівняння «мов собаки», яке часто вживається у контексті «голодний мов собака».

Ще один приклад замінами експресивної лексики: «*Nepremično jo je gledal.*» [3-I, с.39], що дослівно «непорушно її оглядав». У цьому контексті така конструкція звучить неприродно, тому перекладачка замінила прислівник «непорушно» на дієслово із залежними словами «Він *не зводив із неї погляду.*» [1-I, с.65].

У реченні «...*zdaj venci zmage čela nam krase, je momljal.*» [3-I, с.163] – «...тепер вінки перемоги нам чоло *вінчають*, бурмотів собі.» [1-I, с.265] експресивність виражена дієсловом «*krasiti*» та його дослівний переклад українською мовою «прикрашати» мають різні ступені експресії. Тому для підсилення експресивності, було вжито дієслово «вінчати», яке в українській мові має вищий ступінь експресії.

Техніка доповнення застосовується при необхідності передачі сенсу та забезпечення природного звучання елементів у мові, на якій здійснюється переклад. Прикладом доповнення є речення «*Z razbijajočim srcem je vstala in skoraj stekla proti vratom.*» [3-I, с.203] – «*З серцем, що вискакувало з грудей, встала і майже побігла до дверей.*» [1-I, с.334]. В оригінальному тексті словосполучення «*razbijajoče srce*», при дослівному перекладі матиме значення «серце, що розбивається», але експресія виражена дієприкметником. В українській мові немає такого відповідника, тому в перекладі використано доповнення у вигляді дієприкметникового звороту.

Для заміни слова вузької семантики словом ширшої – застосовують техніку генералізації. Як приклад наведемо речення «*...kaj je nad cesto, nad cesto čaka smrt...*» [3-I, с.139] – «*...що над дорогою, над дорогою чатує смерть, очі цього не відчували...*» [1-I, с.229]. Семантика дієслова «*čakati*» – «чекати» є вузькою, воно не має експресивного забарвлення, але для підсилення емотивності в реченні перекладачка використала дієслово «чатувати», яке має значно ширшу семантику, зокрема негативну.

При перекладі зі словенської на українську, попри їх спорідненість, трапляються слова, які не належать до реалій, але все ж не мають відповідника: « – *Gestapovski vrinjenec, je rekel svetlolasi.*» [3-I, с.127] – « – *Гестапівський підсланий козачок, сказав світловолосий.*» [1-I, с.209], іменник «*vrinjenec*» походить від дієслова «*vriniti se*» – «вдертися», отже «*vrinjenec*» особа, яка вдерлася [39]. В українській мові немає відповідника, тому перекладачка використала вираз «підсланий козачок», що адекватно передає сенс та відтворює контекст. Це метод використання функціонального еквівалента.

На наш погляд, трансформації, які були використані перекладачкою цілком доречні. Під час перекладу було чітко відтворено контекст твору, а також збережено авторську думку та всі стилістичні особливості тексту

оригіналу. За допомогою порівняння тексту оригіналу та тексту перекладу ми встановили, що під час перекладу використовувалися такі техніки як дослівне відтворення елементів, транскрибування, моделювання, опущення, заміна, доповнення, генералізація, а також використання еквівалентів і приміток.

2.4 Особливості передачі експресивності у перекладі роману Драго Янчара «Цієї ночі я її бачив»

Проаналізуємо особливості передачі експресивності методом вибірки та порівняння у наступному романі Драго Янчара «Цієї ночі я її бачив», який є предметом дослідження в нашій роботі. Мова роману різноманітна: використовуються іншомовні слова, вульгаризми, військові жаргонізми, германізми та англіцизми. Для аналізу експресивної лексики взято переклад Мар'яни Климець.

Отже, в уривку речення «... da konjenica pljuva na pešadijo, se je zmeraj našel kdo, ki je dodal: lahko tudi ščije ...» [4-I, с.7] – «...кіннота плює на піхоту, щоразу знаходився хтось, хто докидав: навіть *сцить...*» [2-I, с.7], експресія виражена двома дієсловами «pljuvati» – «плювати» та «scati» – «сцяти», у цьому контексті автор використав їх для вираження зневаги. Обидва дієслова в словенській та в українській мають тотожне значення, тільки перше дієслово має нижчий ступінь експресивності. За умови тотожності семантики, перекладачка використала техніку калькування.

Наступним прикладом використання дослівного перекладу є метафора у тексті «...gnal nas je skozi smrdečo vodo, požirajočo krike, požirajočo trupla.» [4-I, с.81] – «...він нас гнав у смердючу воду, яка ковтала крики, ковтала тіла.» [2-I, с.100]. Частою проблемою перекладу двох слов'янських мов є омонімія, або «підступні друзі перекладача». На перший погляд може

здатися, що дієслово «*požirati*» те саме, що «пожирати», але при дослівному перекладі «*požirati*» – «ковтати» [37], [39].

Експресивно-забарвлена лексика вражена фразеологізмом «*udariti v hrbet*» – «...*ki je vso stvar začel in udaril našim v Srbiji v hrbet, v hrbet generalu Draži?*» [4-I, с.23] отримала переклад у вигляді фразеологізму із тотожним значенням: «вдарити у спину» – «...який заварив кашу, *vdariv u Srbiji našim u spinu*, у спину генералові Дражі?» [2-I, с.29].

У наступному прикладі «...*je bilo tudi povsem nepredstavljivo, da bi se Veronika zavozlala z nekim konjeniškim oficirjem...*» [4-I, с.28] – «...здавалося немислимим, що Вероніка зв'язалася з якимось офіцером, кавалеристом...» [2-I, с.34] використано дієслово в переносному значенні «*zavozlati se*», що у перекладі значить вступити в любовні стосунки з ким-небудь [39]. При дослівному перекладі на українську перекладачка використала дієслово, що повністю відповідає словенському «зв'язатися».

Часто зустрічається парафраз, розглянемо деякі приклади: «...*da ničesar več ni, ni Veronike, ni kralja, ni Jugoslavije, svet je šel na kose...*» [4-I, с.5] – «...вже нічого нема: ні Вероніки, ні короля, ні Югославії, *svit rozletivsa na druzki...*» [2-I, с.5] дослівний переклад виразу «*svet je šel na kose*» – «світ пішов на шматки». Таке формулювання не властиве українській мові, тому перекладачка дещо змінила його, але зберегла контекст за допомогою схожого виразу: «світ розлетівся на друзки». Наступний приклад використання парафраза відтворено у виразі, що має експресивне забарвлення «... *ki se mu je od njene navzočnosti, njenih svetlih las, smeha in dotikov in poljubov vrtelo v glavi...*» [4-I, с.21] – «...від її присутності, її світлого волосся, сміху, дотиків і поцілунків *utrachav glavu...*» [2-I, с.26]. Знову ж таки, в українській мові формулювання «*vrteti se v glavi*» – «крутитися в голові» не вживається для підсилення при вираженні закоханості, натомість використовується «утрачати голову». Парафраз

також використано при відтворенні порівняння «Jaz sem sedel tam *kot lesena soha* in čutil poglede spodobnih ljubljanskih meščanov na svojem hrbtu...» [4-I, с.22] – «Я сидів там, *завмерши, як дерев'яна статуя*, мою спину пронизували погляди достойних люблянських буржуа...» [2-I, с.26] у порівнянні «*sedeti kot lesena soha*», що при дослівному перекладі – «сидіти як дерев'яна колода», перекладачка змінює іменник «колода» на «статуя» і додає порівнянню персоніфікації за допомогою дієприслівника «завмерши», підсилюючи семантичне значення порівняння. У наступному реченні «*Neka slutnja se je zaletela vame, ko se je to jutro zaustavil pod oknom, pogledal gor in umaknil pogled.*» [4-I, с.57] експресивність виражена дієсловом «*zaleteti*», методом описового перекладу значить, що героя постійно навідувала нав'язлива думка або принаймні кілька разів він відчував сумнів, що щось трапиться. А в перекладі вжито дієслово «закрастися» – «Коли Єранек того ранку зупинився під вікном, подивився вгору і відвів погляд, *у моє серце закрався сумнів.*» [2-I, с.72]. Семантика цього слова дещо інша: герой відчув сумнів одноразово і раптово.

Заміна лексичних конструкцій зустрічається у реченні «*Od njegovega pogleda me je streslo...*» [4-I, с.45] – «Від його погляду в мене *по спині пробігли мурашки...*» [2-I, с.57], де «*me je streslo*» – «мене перетрусило» замінено на «по спині пробігли мурашки». Наступним прикладом заміни є уривок «*Potem me je Ilič nekaj časa gledal v oči. Stevan, sine, je rekel z očetovskim glasom, kakor da me pošilja v bitko, nekaj ti polagam na srce.*» [4-I, с.7] – «Після цього Іліч *подивився мені у вічі довгим поглядом*. Стеване, *синку*, сказав він батьківським тоном, мов посилав мене в бій, я *буду з тобою відвертим.*» [2-I, с.8]. Тут використано заміну фразеологізму: «*položiti na srce*» – у переносному розумінні має значення «довірити», перекладачка замінила його звичайним словосполученням «буду з тобою відвертим», що дещо змінило ступінь експресивності.

Комплексне використання трансформацій виражене у прикладі «...kaj bo kdo rekel, *siknil*, kako bo gledal in kam vse skupaj pelje, *jebe se meni* za oficirsko čast, sem si rekel, *vseeno* mi je bilo... in *vseeno* mi je bilo, kakšne bodo posledice.» [4-I, с.24] – «... хто що скаже, *зашипить на нас крізь зуби*, як подивиться і куди це нас заведе, *мені наплювати* на офіцерську честь, сказав я, мені було *байдуже*... і мені було *начхати* на наслідки.» [2-I, с.30]. Перша доповнення: «kaj bo kdo...*siknil*» – дієслово «*sikniti*» – «зашипіти» у словенській мові при вираженні оцінки має негативну семантику [39], тоді як позитивна чи негативна семантика українського відповідника визначається контекстом, тому переклад відтворено з доповненням «зашипить на нас крізь зуби» для вираження негативної оцінки. Друга – лексична трансформація, а саме конкретизація: в оригіналі експресія виражена вульгаризмом «*jebe se meni za oficirsko čast*», так герой підкреслює свою відверту байдужість до офіцерської честі, для українського читача цей вульгаризм має високий ступінь експресивності, тому його відтворено лексикою вужчої семантики та нижчого ступеня експресивності – «мені наплювати на офіцерську честь». Також конкретизація присутня при перекладі наступного речення: «*Vsi skupaj sto zgrmeli* na dno poraza..., kakor je pred mesecem dni *zgrmel v prepad* tisti politik Ljotić...» [4-I, с.23] – «Усі ми *опинилися* на дні поразки..., як отой політик Лютіч, що місяць тому *зірвався у прірву*...» [2-I, с.27] автор підкреслює крах і поразку битви словосполученням «*zgrmeti v prepad*» – «опинитися на дні поразки», за допомогою гри слів і повторення дієслова «*zgrmeti*» – «зірватися» в наступній частині речення «*zgrmel v prepad tisti politik Ljotić*» – «політик Лютіч, що місяць тому зірвався у прірву». В цьому випадку ми можемо простежити два різних дієслова «*опинитися*» та «зірватися». Тож у перекладі більше немає гри слів.

Протилежна за значенням лексична трансформація – генералізація – представлена в кількох прикладах. Розглянемо їх. «Zdaj so se vsi trije zasmejali.» [4-I, с.8] – «Тепер розреготалися усі троє.» [2-I, с.9] у даному випадку дієслово «zasmejati se» – «засміялися», передане дієсловом ширшої семантики «rozreготатися». «Prhnila je kakor konj in se hudobno in na ves glas zasmejala.» [4-I, с.10] – «Вона пирхнула, наче кінь, і зловтішно розреготалася на весь голос.» [2-I, с.11], наступний приклад схожий, перекладачка знову замінила дієслово «zasmejati se» – «засміялися» дієсловом «rozreготатися». «...Zarnik je moral biti med njimi, ni bil *neumen*, da bi čakal na komuniste.» [4-I, с.16] – «Зарнік мав би бути між ними, він же не *безмозкий*, не чекатиме приходу комуністів.» [2-I, с.20], тут емоційно забарвленою лексикою виступає прикметник «neumen» – «нерозумний», що у перекладі відтворений прикметником вищого ступеня експресивності – «безмозкий».

Техніка опущення використана на прикладі «In slišala pogovor, ki je prihajal od daleč, iz *globin jasnega spomina*...» [4-I, с.57] – «І почула розмову, яка доносилася мов здалека, з *глибин пам'яті*...» [2-I, с.72]. Вираз «iz *globin jasnega spomina*» має дослівний переклад «з глибин ясної пам'яті», прикметник «ясної» у перекладі було опущено.

Моделювання речень відтворене у прикладах «...tepena vojska, ki so jo iz domovine pregnali *orožja in taktike neuki komunistični divjaki*...» [4-I, с.5] – «...переможене військо, що його прогнали з батьківщини *дикуни-комуністи, які не розумілися ані на зброї, ані на тактиці*.» [2-I, с.6], при дослівному перекладі сенс речення буде дещо викривлений і не відповідатиме стилістичним нормам української мови: «розбита армія, яку з батьківщини вигнали зброї та тактики незнаючі комуністичні дикуни...», тому перекладачка використала техніку моделювання речення, замінивши зворот на підрядну частину. Наведемо ще один приклад моделювання:

«...*odpor sem imel do misli, da bi moral neko razvajeno in bogato mlado damo učiti jahanja...*» [4-I, с.7] – «...сама думка про те, що я маю вчити капризну й багату молоду пані, була мені незносною...» [2-I, с.8], де головне речення «*odpor sem imel do misli*» – «сама думка...була мені незносною» у перекладі розділене підрядним реченням «*da bi moral neko razvajeno in bogato mlado damo učiti jahanja*» – «про те, що я маю вчити капризну й багату молоду пані».

При аналізі перекладу було виокремлено такі перекладацькі трансформації як калькування, доповнення, опущення, моделювання, заміна та дослівний переклад. Під час перекладу виникали труднощі, зумовлені фразеологічними одиницями, структурою речень на омонімії. Для вирішення цих проблем та відтворення адекватного (точного) перекладу перекладачка точно використовувала різні техніки. У результаті відтворення оригіналу цільовою мовою було збережено зміст та форму твору, а також передано авторську індивідуальність.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

У другому розділі ми ознайомилися з творчістю сучасного словенського письменника Драго Янчара, а саме двома його романами, які є предметом нашого дослідження: «І кохання теж» та «Цієї ночі я її бачив». Провідною тематикою творів є зображення понівечених доль людей на фоні Другої світової війни, тому автор у творі часто використовує експресивно-зabarвлену лексику, виражену вульгаризмами, порівняннями, фразеологізмами, військовими жаргонами тощо. Іноді зустрічаються культурні реалії.

Проблематика перекладу художніх творів зі словенської на українську попри їхню схожість полягає у тому, що словенські автори часто

використовують запозичення з інших мов. Такі випадки значно звужують коло відповідників, тому перекладачам доводиться застосовувати описовий метод перекладу.

У практичній частині, яка створена на основі вибірки експресивної лексики оригіналу та перекладу романів, було визначено труднощі перекладу експресивної лексики, зумовлені лексичними, граматичними та синтаксичними відмінностями двох мов, а також розглянуто способи перекладу даної лексики.

Так, ми бачимо, що завдяки спорідненості мов, використовувалася техніка калькування. Попри те, що багато перекладознавців вважають цей метод дещо небезпечним, перекладачам вдалося адекватно відтворити лексику та зберегти її семантику. Щодо фразеологічних одиниць, то перекладачі не перекладали їх дослівно, а підбирали фразеологізм із тотожним значенням. Найчастіше через граматичні особливості (правила порядку слів у реченні, наявність двоїни в словенській та її відсутність в українській, нефункціональне використання окремих синтаксичних конструкцій) перекладачі вдавалися до заміни та моделювання.

Таким чином, у другому розділі було реалізовано мету роботи, а саме: розглянуто і проаналізовано способи відтворення експресивно-зabarвленої лексики українською мовою.

ВИСНОВКИ

Експресивно-забарвлена лексика є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних дослідників. Ознайомившись з працями деяких з них, було визначено, що основною функцією експресивної лексики є підсилення емоційного впливу та вираження оцінки мовця. Зважаючи на те, що художній стиль має естетичну функцію, експресивна лексика найчастіше використовується у художніх текстах.

А також було визначено способи вираження експресивної лексики. Часто вона виражена за допомогою фразеологізмів, діалектів, неологізмів, вульгаризмів тощо. Ці категорії вважаються лексичними елементами, які утворилися внаслідок відхилення від норм літературної мови, тому під час перекладу даного виду лексики у перекладачів виникають певні труднощі.

У сучасному перекладознавстві усталені певні методи та техніки, якими керуються перекладачі. Такі методи як дослівний, точний, семантичний, адаптивний тощо використовуються на рівні цілого тексту. Тоді як техніки допомагають вирішити ряд перекладацьких проблем. Деякі з них застосовуються на рівні однієї лексичної одиниці: пошук еквівалентів, калькування, генералізація, конкретизація тощо, або ж на рівні речення чи абзацу, коли перекладачі вдаються до моделювання, парафразу, доповнення чи описового методу.

На прикладі порівнянь оригіналу та перекладу романів Драго Янчара «І кохання теж» та «Цієї ночі я її бачив» та за допомогою вибірки ми розглянули способи перекладу експресивно-забарвленої лексики зі словенської мови на українську. Варто зауважити, що способи вираження експресивної лексики в українській та словенській мовах схожі, тому перекладачі часто використовують дослівний переклад за допомогою техніки калькування. Звісно, є виключення. Так, наприклад, при перекладі

фразеологізмів перекладачі намагаються відшукати найадекватніший відповідник в українській мові у вигляді фразеологічної одиниці, найчастіше використовуючи техніку заміни чи парафразу. Ще однією найбільш поширеною проблемою у перекладацькій діяльності є безеквівалентна лексика, цій проблематиці присвячено чимало праць та досліджень. При перекладі безеквівалентної лексики зі словенської на українську перекладачі вдавалися до таких трансформацій як доповнення, опущення, транслітерування, а також метод описового перекладу і використання приміток.

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що у своїх романах Драго Янчар використовує експресивно-забарвлену лексику, створюючи глибоко емоційні образи для відтворення реальності під час Другої світової війни. Тому завдання перекладачів полягало у точному відтворенні експресивної лексики, а саме збереження її ступенів експресивності. Основними способами перекладу найчастіше були: калькування, заміна, доповнення, моделювання, транслітерування, генералізація та парафраз; рідше використовувалися конкретизація, опущення, пояснення. Матеріал не засвідчив застосування таких способів перекладу як запозичення та компенсація.

Таким чином, мета та завдання наукової роботи виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко Н. І., Хомич Т. Л. Експресивна семантика: дискурсивна інтерпретація. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 200 с.
2. Бойко Н. І. Інтерпретація експресивної лексики в лінгвістичній спадщині М. А. Жовтобрюха та А. П. Грищенка. *Наукові записки. Серія "Філологічні науки"* / відп. ред. проф. Г. В. Самойленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. Кн. 2. 267 с.
3. Бойко Н. І. Експресиви-композиції в українській мові: семантичний та словотвірний аспекти. *Актуальні питання лексикології української мови*. 2016. 276 с.
4. Бойко Н. І. Проблеми граматики і лексикології української мови. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 11-те вид. 2014. 7-10 с.
5. Бойко Н. І. Типи лексичної експресивності в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2002. Вип 2-3. 21 с.
6. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2005. 552 с.
7. Болотнікова А. П., Цюман Д. С., Гнилосир А. А. Лексичні та граматичні трансформації у процесі перекладу науково-технічних статей нафтогазової галузі. *Молодий вчений*. Полтава : Полтавський нац. тех. ун-т. імені Юрія Кондратюка. 2019. Вип. 5.1 (69.1). 34-37 с.
8. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва: Международные отношения, 1980. 340 с.
9. Гудманян А. Г., Сітко А. В., Єнчева Г. Г. Основи перекладознавства : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2020. 352 с.

10. Девіцька А.І., Курах Н.П., Сідун Л.Ю. Конспект лекцій до дисципліни «Теорія та практика перекладу». Ужгород : 2022. 36 с.
11. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті., 1989. 216 с.
12. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип.1(1). 228–235 с.
13. Коваленко Б. О. Стилiстично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики: дисертація канд. філол. наук.: 10.02.01 / Коваленко Б. О., 2003.
14. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ : Наукова думка, 1978. 260 с.
15. Кузенко Г. М. Мовні засоби вираження емотивності. *Наукові записки НаУКМА*. 2000. Том 18: Філологічні науки. 76–83 с.
16. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. Вінниця: Вінницький торговельно-економічний інститут Київського нац. торговельно-економічного ун-т, 2019. Вип. 43, том 4. 72-74 с.
17. Мазур О.В. Робота з оригіналом художнього тексту (секрети творчої майстерні перекладача А. В. Онишка) *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»* / відп. ред. проф. Г. В. Самойленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. Кн. 1. 260 с.
18. Маланюк Є. Ф. Поезії в одному томі. Нью-Йорк : Наук. Т-во ім. Шевченка в Америці, 1954. 313 с.
19. Ніколаєва Т. Особливості художнього перекладу з української на англійську мову. *Проблеми гуманітарних наук. серія «філологія»*. Київ. 2018. Вип 42. 127 с.

20. Педосич Р. Д. Функціонування експресивно забарвленої лексики в романі М. Гримич «Клавка» : магістерська робота. Вінниця. Донецький нац. ун-т імені Василя Стуса. 2021. 76 с.
21. Пустовіт Л.О. Словник української поезії другої половини ХХ ст. (семантико-функціональний аспект) : дис. д-ра філол. наук: 10.02.01 / Пустовіт Л.О. 1993. 358 с.
22. Ставицька Л.О. Естетика слова у художній літературі 20-30-х рр. ХХст. : системно-функціональний аспект : дис. д-ра філол. наук / Ставицька Л.О. 1996. 08 с.
23. Стус В. С. Під тягарем хреста. Поезії. Львів : Каменяр, 1991. 160 с.
24. Чабаненко В.А. Стилістика експресивних засобів української мови. Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 2002. 351 с.
25. Шевченко Т. Г. Кобзар. *Серія «Вершини світової літератури»*. 50-те вид. Київ : вид-во худож. літ. «Дніпро», 1985. 623 с.
26. Шум О. В. Особливості відтворення авторського стилю А. Куркова (на матеріалі перекладів роману «Пикник на льду»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6(74). 110–112 с.
27. Шум О. Особливості відтворення стилістично маркованої лексики в перекладі (на прикладі німецькомовного варіанта роману О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу»). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Київ : нац. академія прокуратури України. 2020. Вип 31, том 2. 311-315 с.
28. Draksler A. Jezikovnostilistična analiza Jančarjevega romana Katarina, pav in jezuit : diplomsko delo / Ljubljana. Univerza v Ljubljani. 2014. str. 36.

29. Grosman M. Književni prevod kot oblika medkulturnega posredovanja leposlovja. Književni prevod. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1997. str. 117–122.
30. Korbun A. Poetika romanov Draga Jančarja: "To noč sem jo videl", "Drevo brez imena in graditelj" : diplomsko delo / Maribor. Univerza v Mariboru. 2011. str. 187.
31. Krašovec J. Prevajanje med teorijo in prakso. Ljubljana: SAZU, ZRC, 2013. str. 208.
32. Movrin D. Fidus Interpres - Zvest prevajalec: slike iz dveh tisočletij zgodovine prevajanja. Ljubljana: ZRC SAZU, 2010. str. 317.
33. Newmark P. A Textbook of Translation. New York., London., Tokyo: Prentice Hall, 1987. str. 292.
34. Osnutek koncepta novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika / N. Gliha Komac, N. Jakop, J. Ježovnik in drugi. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2015. str. 113.
35. Rozman U. Pripovedna struktura romana "To noč sem jo videl", avtorja Draga Jančarja : diplomsko delo / Ljubljana. Univerza v Ljubljani. 2012. str. 35.
36. Stepančič L. Sprehodi po knjižnem trgu - Drago Jančar: "In ljubezen tudi". Sodobnost. 1963. Letnik 81. Številka 12. str. 1797-1800.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

37. Академічний тлумачний словник (1970—1980). *Словник української мови* : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення 29.05.2023)

38. Drago Jančar. Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) : веб-сайт. URL: <https://www.sazu.si/clani/drago-jancar> (дата звернення 27.05.2023)
39. Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. *Fran* : веб-сайт. URL: <https://www.fran.si/> (дата звернення 29.05.2023)

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1-І. Янчар Д. І кохання теж : роман. Дух і Літера. 2020. 352 с.
- 2-І. Янчар Д. Цієї ночі я її бачив : роман. Видавництво 21. 2018. 192 с.
- 3-І. Jančar D. In ljubezen tudi : роман. Ljubljana : Beletrina. 2017. 352 с.
- 4-І. Jančar D. To noč sem jo videl : роман. Ljubljana : Beletrina. 2010. 189 с.

ДОДАТОК

Драго Янчар «To noč sem jo videl» (2010)/ «Цієї ночі я її бачив»

Slovenščina	Українська
1. «...da ničesar več ni, ni Veronike, ni kralja, ni Jugoslavije, svet je šel na kose...» [4-I, c.5]	1. «...вже нічого нема: ні Вероніки, ні короля, ні Югославії, <i>світ розлетівся на друзки...</i> » [2-I, c.5]
2. «...tepena vojska, ki so jo iz domovine pregnali <i>orožja in taktike neuki komunistični divjaki...</i> » [4-I, c.5]	2. «...переможене військо, що його прогнали з батьківщини <i>дикуни-комуністи, які не розумілися ані на зброї, ані на тактиці.</i> » [2-I, c.6]
3. «... da konjenica pljuva na pešadijo, se je zmeraj našel kdo, ki je dodal: lahko tudi <i>ščije ...</i> » [4-I, c.7]	3. «...кіннота плює на піхоту, щоразу знаходився хтось, хто докидав: навіть <i>сцить...</i> » [2-I, c.7]
4. «Potem me je Ilić <i>nekaj časa gledal v oči</i> . Stevan, <i>sine</i> , je rekel z očetovskim glasom, kakor da me pošilja v bitko, <i>nekaj ti polagam na srce.</i> » [4-I, c.7]	4. «Після цього Іліч <i>подивився мені у вічі довгим поглядом</i> . Стеване, <i>синку</i> , сказав він батьківським тоном, мов посилав мене в бій, я <i>буду з тобою відвертим.</i> » [2-I, c.8]
5. «... <i>odpor sem imel do misli</i> , da bi moral neko razvajeno in bogato mlado damo učiti jahanja...» [4-I, c.7]	5. «...сама <i>думка</i> про те, що я маю вчити капризну й багату молоду пані, <i>була мені незносною...</i> » [2-I, c.8]

6. «Zdaj so se vsi trije zasmejali.» [4-I, c.8]	6. «Тепер розреготалися усі троє.» [2-I, c.9]
7. «Prhnila je kakor konj in se hudobno in na ves glas zasmejala.» [4-I, c.10]	7. «Вона пирхнула, наче кінь, і зловтішно розреготалася на весь голос.» [2-I, c.11]
8. «... <i>marš. Marš v manežo, mater ti tvojo.</i> » [4-I, c.11]	8. «... <i>геть! Забирайся в манеж, мати твою.</i> » [2-I, c.13]
9. «On je vso vojno <i>špansiral</i> po londonskem parku, še zdaj <i>špansira.</i> » [4-I, c.16]	9. «А він усю війну <i>прошпацирував</i> у лондонському парку, там і нині <i>прогулюється.</i> » [2-I, c.20]
10. «...Zarnik je moral biti med njimi, ni bil <i>neumen</i> , da bi čakal na komuniste.» [4-I, c.16]	10. «Зарнік мав би бути між ними, він же не <i>безмозкий</i> , не чекатиме приходу комуністів.» [2-I, c.20]
11. «Celi dnevi so bili najini, tudi kósila sva skupaj v kakšni okoliški gostilni pod kostanji.» [4-I, c.18]	11. «Усі дні були тільки для нас, ми навіть обідали разом в одній ближній таверні під каштанами.» [2-I, c.22]
12. «... ki se mu je od njene navzočnosti, njenih svetlih las, smeha in dotikov in poljubov <i>vrtelo v glavi...</i> » [4-I, c.21]	12. «...від її присутності, її світлого волосся, сміху, дотиків і поцілунків <i>утрачав голову...</i> » [2-I, c.26]
13. «Jaz sem sedel tam <i>kot lesena soha</i> in čutil poglede spodobnih ljubljanskih meščanov <i>na svojem</i>	13. «Я сидів там, <i>завмерши, як дерев'яна статуя</i> , мою спину <i>пронизували погляди</i> достойних

<i>hrbtu...»</i> [4-I, c.22]	люблянських буржуа...» [2-I, c.26]
14. «Vsi skupaj <i>smo zgrmeli</i> na dno poraza..., kakor je pred mesecem dni <i>zgrmel v prepad</i> tisti politik Ljotić...» [4-I, c.23]	14. «Усі ми <i>опинилися</i> на дні поразки..., як отой політик Льотич, що місяць тому <i>зірвався у прірву...</i> » [2-I, c.27]
15. «...ki je vso stvar začel in <i>ударil našim v Srbiji v hrbet</i> , v hrbet generalu Draži?» [4-I, c.23]	15. «...який заварив кашу, <i>вдарив у Сербії нашим у спину</i> , у спину генералові Дражі?» [2-I, c.29]
16. «Nonsens, draga Veronika, ti bi rekla nonsens.» [4-I, c.23]	16. «Нонсенс, мила Вероніка сказала б: нонсенс.» [2-I, c.29]
17. «...kaj bo kdo rekel, <i>siknil</i> , kako bo gledal in kam vse skupaj pelje, <i>jebe se meni</i> za oficirsko čast, sem si rekel, <i>vseeno</i> mi je bilo... in <i>vseeno</i> mi je bilo, kakšne bodo posledice.» [4-I, c.24]	17. «... хто що скаже, <i>зашипить на нас крізь зуби</i> , як подивиться і куди це нас заведе, <i>мені наплювати</i> на офіцерську честь, сказав я, мені було <i>байдуже...</i> і мені було <i>начхати</i> на наслідки.» [2-I, c.30]
18. «...je bilo tudi povsem nepredstavljivo, da bi se Veronika <i>zavozlala</i> z nekim konjeniškim oficirjem...» [4-I, c.28]	18. «...здавалося немислимим, що Вероніка <i>зв'язалася</i> з якимось офіцером, кавалеристом...» [2-I, c.34]
19. «Sedela sva v tisti sprejemnici pri kapiji, <i>v oblaku vonja po vojaškem znoju</i> , usnju in prepotenih kosmatih uniformah...» [4-I, c.29]	19. «Ми сиділи в приймальні біля воріт, <i>смерділо солдатськими випарами</i> , шкірою, формою, в яку в'ївся запах поту...» [2-I, c.35]

20. «Od njegovega pogleda <i>me je streslo...</i> » [4-I, c.45]	20. «Від його погляду в мене <i>по спині пробігли мурашки...</i> » [2-I, c.57]
21. «In slišala pogovor, ki je prihajal od daleč, iz <i>globin jasnega spomina...</i> » [4-I, c.57]	21. «І почула розмову, яка доносилася мов здалека, з <i>глибин пам'яті...</i> » [2-I, c.72]
22. « <i>Neka slutnja se je zaletela vame, ko se je to jutro zaustavil pod oknom, pogledal gor in umaknil pogled.</i> » [4-I, c.57]	22. «Коли Єранек того ранку зупинився під вікном, подивився вгору і відвів погляд, у <i>моє серце закрався сумнів.</i> » [2-I, c.72]
23. «...tisti post scriptum je prihajal za mano in segal tja v okolico srca, <i>kjer se je pojavilo nevarno zbadanje, povezano s tesnobo.</i> » [4-I, c.76]	23. «...той постскриптум мене переслідував, сягав серця, <i>яке тривожно поколювало.</i> » [2-I, c.95].
24. «...gnal nas je skozi smrdečo vodo, <i>požirajočo krike, požirajočo trupla.</i> » [4-I, c.81]	24. «...він нас гнав у смердячу воду, яка <i>ковтала крики, ковтала тіла.</i> » [2-I, c.100]
25. «...me je <i>v prsih prešnila bolečina. Kot da bi me kdo prestrelil s šmajsetjem.</i> » [4-I, c.106]	25. «...мені <i>серце стислося від болю. Ніби мене прошило</i> чергою з автомата.» [2-I, c.132]

Драго Янчар «In ljubezen tudi» (2017) /«І кохання теж»

Slovenščina	Українська
1. «V Mislinji so ga prijeli, ker je tam <i>obtičal</i> v neki gostilni.» [3-I, c.33]	1. «У Мислині його схопили, бо <i>стовбичив</i> там у якійсь корчмі.» [1-I, c.57]
2. «...nobenih <i>vermanov</i> ni blizu.» [3-I, c.35]	2. «...ніяких <i>верманів</i> поблизу немає.» [1-I, c.60]
3. «...v kuhinji popil kozarec <i>žganja</i> ...» [3-I, c.35]	3. «...на кухні він випив чарку <i>жганя</i> ...» [1-I, c.60]
4. «Nepremično jo je gledal.» [3-I, c.39]	4. «Він <i>не зводив із неї погляду</i> .» [1-I, c.65]
5. «Ko bo tista <i>mizerija</i> izginila s sveta, tudi ne bo treba več niti pomisliti na kaj takega.» [3-I, c.39]	5. «Коли та <i>нікчема</i> згине зі світу, не потрібно буде навіть думати про щось таке.» [1-I, c.66]
6. «...v katerem so se kopičile tako ostudne laži o gibanju in Führerju, da so tu <i>šli lasje pokonci</i> .» [3-I, c.43]	6. «...в якому було зібрано стільки огидної брехні про рух і про Фюрера, що аж <i>волосся дибки ставало</i> .» [1-I, c.73]
7. «...pa to <i>kreaturo</i> prestrašeno še zmeraj lahko spravi nazaj v zapor.» [3-I, c.46]	7. «...він може запросто повернути цю перелякану <i>кreaturo</i> назад до в'язниці.» [1-I, c.78]
8. «...je še enkrat pomislila, <i>da bi zbežala, kratko malo pobegnila</i> .» [3-I, c.47]	8. «...вона ще раз подумала, <i>чи не піти їй геть, чи не втекти</i> .» [1-I, c.80]

<p>9. «Ob tem glasu, ki je bil naenkrat povsem drugačen, ji je <i>šel srh po telesu</i>.» [3-I, c.52]</p>	<p>9. «Від цього голосу, який раптом став зовсім іншим, у неї <i>тілом пробігли мурашки</i>.» [1-I, c.86]</p>
<p>10. «Ko se je pozneje velikokrat s tesnobo spominjala večera...» [3-I, c.52]</p>	<p>10. «Згодом, згадуючи той гнітючий вечір...» [1-I, c.88]</p>
<p>11. «Zjutraj bo mesto spet obnemelo v grozi, stali bodo ob plakatih in v grozi spoznavali, kaj je to nemška odločenost in zgodovinska pravičnost.» [3-I, c.57]</p>	<p>11. «Завтра місто знову завмре від жаху, люди стануть біля плакатів і жаско дізнаватимуться, що таке німецька рішучість та історична справедливість.» [1-I, c.96]</p>
<p>12. «...so ga potisnili v vodo kot <i>crknjenega psa</i>, morda so ga prej lovili, zalezovali kot divjad...» [3-I, c.79]</p>	<p>12. «...його кинули у воду, мов <i>дохлого пса</i>, а перед тим за ним, може, полювали, переслідували, як дичину.» [1-I, c.130]</p>
<p>13. «Ali ta <i>duhoviti utrinek</i> ne more razplesti položaja.» [3-I, c.81]</p>	<p>13. «Але цей <i>domen</i> не допоміг змінити розстановку сил.» [1-I, c.101]</p>
<p>14. «...v rokah je imela <i>cekar</i>...» [3-I, c.85]</p>	<p>14. «...в руках у неї був <i>цекар</i>...» і примітка внизу сторінки: Кошик, плетений із кукурудзяного листа [1-I, c.142]</p>

15. «Uram, da bova kmalu lahko sama, težko bo, toda najpozneje za <i>tri kralje...</i> » [3-I, c.95]	15. «Сподіваюся, що незабаром будемо разом, найпізніше на <i>Богоявлення...</i> » [1-I, c.158]
16. «...ko so ustrelili tista zagrizena <i>nemčurja...</i> » [3-I, c.105]	16. «...як застрелили того затятого <i>німчура...</i> » [1-I, c.174]
17. «Roke so se mu <i>silovito tresle.</i> » [3-I, c.115]	17. «Його руки <i>тремтіли.</i> » [1-I, c.190]
18. «Enostavna stvar, je rekel Polde, <i>prosto ko pasulj.</i> » [3-I, c.115]	18. «Проста справа, казав Полде, просто, як з гори котитися.» [1-I, c.190]
19. «...zmartrani smo kot živali, bo kdo prinesel kak kos kruha?» [3-I, c.118]	19. «...ми втомлені, мов собаки, хтось нам дасть шматок хлібу?» [1-I, c.193]
20. «— Kaj boste preverili, <i>hudiča</i> , kaj bi še preverili?...» [3-I, c.118]	20. «— Що ви перевірите, <i>дідько</i> , що ви ще хочете перевірити?...» [1-I, c.194]
21. «— <i>Jebem ti mater</i> , pas ti <i>jebo tvojo mater</i> , te bom počil tukaj pred vsemi, če boš še gobezdal.» [3-I, c.118]	21. «— <i>Трясця твоїй мамі, матері твоїй ковінька</i> , я тебе пристрелю тут перед усіма, якщо ти далі будеш заїдатися.» [1-I, c.194]
22. «— <i>Gestapovski vrinjenec</i> , je rekel <i>svetlolasi.</i> » [3-I, c.127]	22. «— <i>Гестапівський підісланий козачок</i> , сказав <i>світловолосий.</i> » [1-I, c.209]

<p>23. «Svetlolasi fant: <i>Plavogardist</i> se bori za kralja in Jugoslavijo.» [3-I, c.130]</p>	<p>23. «Світловолосий хлопець: <i>синьогвардієць</i> бореться за короля і Югославію.» [1-I, c.214]</p>
<p>24. «— Rommel, ti si <i>bedak</i>. Ustrelili te bodo, če boš take govoril.» [3-I, c.130]</p>	<p>24. «— Роммелю, ти <i>бовдур</i>. Тебе пристрелять, якщо верзтимеш таке.» [1-I, c.215]</p>
<p>25. «...kaj je nad cesto, nad cesto <i>čaka smrt</i>... [3-I, c.139]</p>	<p>25. «...що над дорогою, над дорогою <i>чатує</i> смерть, очі цього не відчували...» [1-I, c.229]</p>
<p>26. «...zdaj venci zmage čela nam <i>krase</i>, je momljal.» [3-I, c.163]</p>	<p>26. «...тепер вінки перемоги нам чоло <i>вінчають</i>, бурмотів собі.» [1-I, c.265]</p>
<p>27. «<i>Z razbijajočim srcem</i> je vstala in skoraj stekla proti vratom.» [3-I, c.203]</p>	<p>27. «<i>З серцем, що вискакувало з грудей</i>, встала і майже побігла до дверей.» [1-I, c.334]</p>